

N:o 14.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar äfvensom stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt; gifven Stockholms slott den 14 januari 1905.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1:o) lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar; och

2:o) stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Ossian Berger.

Förslag

till

L a g

angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Med upphäfvande af lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar den 26 mars 1897 förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall intill 1908 års utgång utgöras af tjuguetta justitieråd. Därefter skall antalet justitieråd, i den mån sådant i följd af inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till aderton.

Högsta domstolen arbetar på afdelningar, på sätt nedan sägs.

2 §.

Aderton veckor hvarje år skall högsta domstolen arbeta på en afdelning, under den öfriga tiden af året utom öfliga jul- och påskferier på två afdelningar.

3 §.

Så länge justitierådens antal är tjuguetta, bildas ytterligare en afdelning, å hvilken tjänstgöring äger rum tjugufem veckor om året.

4 §.

Där högsta domstolen, sedan justitierådens antal nedbringats till aderton, finner den tjänstgöring, som enligt 2 § är föreskrifven å dels en och dels två afdelningar, med hänsyn till antalet af mål och ärenden

icke vara tillräcklig, bör högsta domstolen arbeta på ytterligare en afdelning i sex veckor om året.

Hvad nu är föreskrifvet skall jämväl äga tillämpning, medan justitierådens antal utgör nitton eller tjugu, dock att den tid, under hvilken tjänstgöring å ytterligare en afdelning skall äga rum, bör lämpas efter de sålunda befintliga arbetskrafterna.

5 §.

Afdelningarna äro lika behöriga att upptaga de till högsta domstolens handläggning hörande ärenden, hvilkas fördelning endast beror af den ordning, hvori de enligt gällande föreskrifter anmälas.

6 §.

Med iakttagande af hvad ofvan är föreskrifvet äger högsta domstolen att emellan justitieråden fördela tjänstgöringsskyldigheten.

7 §.

Angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfäldt är särskildt stadgadt.

Denna lag träder i kraft den 1 november 1905.

Förslag

till

Stadga

*angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols
afdelningar samfaldt.*

Med upphäfvande af stadgan angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfaldt den 21 april 1876 förordnas som följer:

Mom. 1.

Finner någon af högsta domstolens afdelningar, vid öfverläggning till dom, den å afdelningen rådande mening afvika från rättsgrundsats eller lagtolkning, som förut varit af högsta domstolen antagen; då må afdelningen förordna, att målet skall af högsta domstolens afdelningar samfaldt afdömas; och böra, där laga hinder icke möter, alla justitieråden i målets pröfning deltaga.

Hafva i särskilda, för afdelningen kända, domar mot hvarandra stridande åsikter, i fråga om viss rättsgrundsats eller lagtolkning, på olika tider gjort sig inom högsta domstolen gällande, äge hvad ofvan föreskrifvet är tillämpning endast i det fall, att afdelningen finner den rådande meningen afvika från den senast meddelade domen.

Mom. 2.

Hvad i föregående moment stadgadt är, afser ej mål, som från krigsdomstol drages under Konungens pröfning; ej heller mål, som angår häktad person eller eljest enligt särskild föreskrift fordrar skyndsamt afgörande, där sådant mål förekommer under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 september.

Denna stadga träder i kraft den 1 november 1905.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
lördagen den 31 december 1904.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve GYLDENSTOLPE,
Statsråden: ODELBERG,
 HUSBERG,
 PALANDER,
 WESTRING,
 RAMSTEDT,
 BERGER,
 MEYER,
 VON FRIESEN,
 VIRGIN.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Berger anförde:

»Genom revisionssekreterarnes arbetsredogörelser har min uppmärksamhet fästats därpå, att antalet mål och ärenden, som i högsta domstolen vänta på afgörande, under de sista åren ökats. Härvid komma företrädesvis revisionssakerna i betraktande, enär dessa utgöra den mest tyngande delen af högsta domstolens arbetsbörda. Sedan högsta domstolen år 1897 förstärkts med två ledamöter, hafva visserligen under de sju åren 1897—1903 i medeltal blifvit afgjorda 523 revisionssaker om året emot 428 i medeltal för näst föregående 7 år. Icke desto mindre har balansen af oafgjorda revisionssaker visat en endast öfver-

gående och jämförelsevis ringa minskning. Enligt den officiella statistiken utgjorde nämligen antalet oafgjorda revisionssaker

vid 1896 års slut	762
„ 1897 „ „	717
„ 1898 „ „	785
„ 1899 „ „	698
„ 1900 „ „	683
„ 1901 „ „	631
„ 1902 „ „	684
„ 1903 „ „	723

För innevarande år kunna några bestämda siffror ej uppgifvas, men, enligt hvad jag inhämtat, har balansen af revisionssaker under året högst betydligt ökat och torde uppgå till omkring 900, hvadan ställningen med afseende å dessa saker nu är ännu sämre än vid 1896 års utgång.

Balansen af skiftes mål samt civila och kriminella besvärsmål har under några år efter 1897 väsentligen minskats. Äfven denna minskning har emellertid visat sig vara af öfvergående natur, och under de sista åren har balansen visat tendens att stiga till samma siffra som vid 1896 års utgång. Balansen af dessa mål utgjorde nämligen:

vid 1896 års slut	735
„ 1897 „ „	505
„ 1898 „ „	451
„ 1899 „ „	364
„ 1900 „ „	397
„ 1901 „ „	417
„ 1902 „ „	573
„ 1903 „ „	644

I fråga om växlingarna i antalet till högsta domstolen inkomna samt där afgjorda och balanserade mål och ärenden från och med år 1861, då högsta domstolen började arbeta på två afdelningar, tillåter jag mig i öfrigt hänvisa till en inom justitiedepartementet uppgjord tabell, hvilken torde få såsom bilaga fogas vid protokollet i detta ärende (bilaga F). Af denna tabell framgår, att balansen af alla slags mål och ärenden, hvilken vid 1896 års slut uppgick till 1,591, därefter intill 1901 års slut visat tendens till minskning, men vid 1902 års slut åter stigit till 1,328 och vid 1903 års slut till 1,449.

Med anledning af den inträdda ökningen i balansen, har jag anmodat högsta domstolens ledamöter att afgifva yttrande, huruvida de ansåge erforderligt, att någon åtgärd för balansens minskande nu vidtoges och,

i sådan händelse, hvilken utväg de funne för ändamålet lämpligast. Med anmälan att sådant yttrande nu inkommit, anhåller jag att det samma måtte såsom bilaga få åtfölja detta protokoll (bilaga G).»

Departementschefen redogjorde härefter för innehållet i nämnda yttrande, hvarefter han vidare anförde:

»Såsom framgår af det afgifna yttrandet hafva inom högsta domstolen föreslagits två slags åtgärder för möjliggörande af ökad skyndsamhet i målens afgörande, nämligen dels provisoriska anordningar för afarbetande af den nu befintliga balansen och dels åtskilliga lagändringar till förebyggande för framtiden af ny balans. I afseende å dessa senare torde utan vidare vara uppenbart, att de äro allt för omfattande för att förslag därom nu omedelbart skall kunna framläggas. I alla händelser måste alltid en jämförelsevis lång tid förflyta, innan det skall blifva möjligt att slutligt pröfva och afgöra alla dessa frågor, ty vissa af dem förutsätta ändring af grundlag och andra torde äfven böra lösas i samband med ifrågasatt inrättande af en administrativ högsta domstol, hvilken fråga ännu är under utredning. Dock behöfver det väl knappast sägas, att jag ofördröjligen skall taga under ompröfning, hvilka åtgärder böra till lindring af högsta domstolens arbetsbörda vidtagas, samt låta utarbета de lagförslag, som häraf föranledas.

Emellertid hafva högsta domstolens samtliga ledamöter, med undantag af två, ansett att, förutom åtgärder för minskning af högsta domstolens arbetsbörda, särskilda anordningar böra vidtagas för att balansen må kunna nedbringas till sådan omfattning, som kan öfverensstämma med den rättssökande allmänhetens befogade anspråk på snabb rättsskipning. Uppenbart synes mig vara, att äfven mycket verksamma lagändringar i syfte att lindra högsta domstolens arbetsbörda, om och när de blifva antagna, icke kunna så minska denna börda, att den nuvarande stora balansen skall inom rimlig tid vara afarbetad, helst om ytterligare ökning i balansen skett, innan lagändringarna kommit till stånd. Det torde därför under alla förhållanden vara synnerligen nödigt att med det snaraste vidtaga åtgärder, åsyftande att förstärka högsta domstolens arbetskrafter, men dessa åtgärder böra, såsom inom högsta domstolen uttalats, endast vara provisoriska. Hufvudsyftet måste vara att för framtiden på verksamt sätt minska högsta domstolens arbetsbörda.

För vinnandet af omförmälda tillfälliga förstärkning hafva inom högsta domstolen föreslagits två olika utvägar. Den ena af dessa afser att öka justitierådens antal med tre, dock att, sedan den för balansens afarbetande beräknade tiden förflutit, ledamöternas antal skulle, däri-

genom att uppkommande ledigheter ej fylldes, åter nedbringas till det nuvarande eller aderton. Den andra utvägen åsyftar att för viss tid förordna sex extra ordinarie bisittare i högsta domstolen.

Det senare förslaget medför den af allmänna meningen inom högsta domstolen erkända fördel, att arbete på afdelning, bestående af fem ledamöter, ej behöfver ifrågakomma; i detta hänseende äger det företräde framför såväl det förra förslaget som den hittills i senare tid under viss del af året följda ordningen. Ett förslag att anordna extra bisittare i högsta domstolen torde dock möta starkt motstånd. Uppfattningen därom, att domsrättens utöfning i högsta instans ej bör uppdragas åt andra än ordinarie ledamöter i denna instans, lär här i landet vara så stadgad, att hvarken de skäl, som tala mot tillsättandet af tre nya justitierådsämbeten, eller exemplen från utlandet torde på denna uppfattning öfva någon större inverkan. Härtill kommer, att en tillfällig anordning med extra ordinarie bisittare förutsätter ändring af grundlag och att vid sådant förhållande den såsom brådskande ansedda förstärkningen icke skulle kunna vinnas förr än under senare delen af år 1906. Det bör ej heller förbises, att en anordning med sex bisittare skulle medföra svårighet att till så stort antal, som häraf skulle påkallas, på en gång erhålla fullt lämpliga föredragande.

Förslaget att tillsätta tre nya justitieråd kan icke, såsom redan är antydt, bereda möjlighet att så sammansätta tre afdelningar af högsta domstolen, att sju ledamöter komme att arbeta på hvarje afdelning, utan den ena afdelningen måste blifva sammansatt af allenast fem ledamöter. Från rättssäkerhetens synpunkt är detta otvifvelaktigt mindre tillfredsställande, för såvidt det må antagas, att ett större antal domare innebär en trygghet för rättsanspråkens allsidigare belysning, men af skäl, som längre fram skola närmare angifvas, torde en anordning med fem ledamöter på den ena afdelningen kunna ske utan någon större olägenhet i nu anmärkta hänseende. I och för sig bör visserligen en ökning af det nuvarande antalet justitieråd möta mycket stora betänkligheter, men om, såsom inom högsta domstolen föreslagits, ökningen ej göres ständig utan kommer att afse blott en kortare tid, torde ifrågavarande betänkligheter finnas vara icke alltför tungt vägande. Det skäl, som mot den ifrågasatta ökningen af antalet justitieråd anförts därom, att, sedan balansen nedbringats till det normala måttet, justitierådens antal länge kunde komma att kvarstå oförändradt, torde i verkligheten icke komma att blifva af någon större betydelse. Jag anser således, att det af flertalet ledamöter inom högsta domstolen väckta förslag om tillsättande af tre nya justitieråd är att föredraga

framför utvägen att förordna extra bisittare, och jag ser icke någon annan utväg, som bättre löser den nu föreliggande frågan.

Arbetet inom högsta domstolen å de olika sessionsrummen är nu så ordnad, att en afdelning tjänstgör hela året med undantag af tre veckor vid jul och två veckor vid påsk, under hvilka veckor föredragning af mål rörande häktade dock förekommer; en annan afdelning tjänstgör under 29 veckor och en tredje afdelning under 6 veckor om året. Denna ordning har varit tillämpad alltsedan år 1897. Enligt hvad i högsta domstolen beräknats, skall en ökning af justitierådens antal med tre medföra ett tillskott i arbetstid af 19 sessionsveckor. Härvid har förutsetts, att en afdelning, såsom hittills, tjänstgör under 47 veckor, en annan afdelning under 29 veckor och en tredje afdelning under 25 veckor om året, samt att den af de tre afdelningarna, som tjänstgör 29 veckor, sammansättes af fem ledamöter, under det att å hvardera af de båda andra sju ledamöter blifva tjänstgöringsskyldiga. Härigenom skulle för hvarje justitieråd en ökning i arbetstiden å sessionsrummet inträda, men denna ökning blefve dock helt obetydlig. Huru under dessa förutsättningar tjänstgöringen under olika tider af året må ordnas för att hvarje ledamots behof af befrielse från tjänstgöring å sessionsrummet för besörjande af honom åliggande granskning af cirkulerande mål samt lagförslag skall blifva tillgodosedt, torde ej behöfva i lagen utsägas utan kunna öfverlämnas åt högsta domstolens eget bestämmande.

Medlet att förekomma oegentligheten och olägenheten däraf, att en afdelning af högsta domstolen varder sammansatt af blott fem ledamöter, består, såsom äfven inom högsta domstolen delvis blifvit antydt, i möjligheten att så långt sig göra låter förlägga till denna afdelning föredragningen af ansökningar och vissa slag af besvärsmål, som kunna anses vara af mindre betydelse, äfvensom af lagförslag. Genom denna anordning, som, hvad angår ansökningar och nu afsedda besvärsmål, kan beredas genom ändring af instruktionen för nedre justitierevisionen, undvikas den oegentlighet, som nu äger rum, att sådana mindre viktiga ärenden föredragas å afdelning, bestående af sju ledamöter. Den föredragning af revisionssaker och besvärsmål af andra slag, än de förut antydda, hvilken å fem-mans afdelningen kan medhinnas, torde icke komma att blifva af väsentligt större omfattning, än som nu å två afdelningar under sex veckor om året äger rum.

Medeltalet af de under femårsperioden 1899—1903 i högsta domstolen afgjorda revisionssaker, skiftesmål och besvär har utgjort 1,178. Under samma period hafva i medeltal något mera än 9 veckor af hela sessionstiden, 82 veckor, upptagits af lagföredragning. Fördelas medeltalet

afgjorda mål på återstående sessionstiden, 73 veckor, erhålles för hvarje vecka en arbetsprodukt af 16,1 mål. Enär afgjorda ansökningsärenden vid beräkningen alldeles lämnats å sido, är beräkningen icke för hög. Den årliga ökningen i arbetsprodukt kan således med tämligen stor säkerhet beräknas till något öfver 300 mål, hvadan under loppet af tre år balansen skulle, under förutsättning att redan under denna tid tillströmningen af mål till följd af vidtagna lagändringar minskats, kunna nedbringas till en någorlunda lämplig storlek. Jag anser således en bestämmelse, att ledamötsantalet i högsta domstolen skall uppgå till 21, ej behöfva afse längre tid än tre år.

När efter 1908 års utgång justitierådens antal nedgått till 20 eller 19, lär den förut följda ordningen med två sju-mans afdelningar och blott en fem-mans afdelning knappast kunna tillämpas. Vid sådant förhållande torde, när högsta domstolen skall arbeta på tre afdelningar, den ordning, som nu nödvändigtvis måste i dylikt fall gälla, nämligen fördelning på en sju-mans afdelning och två fem-mans afdelningar, åter komma till användning. Hela antalet arbetsveckor varder naturligen äfven då ökad utöfver det nuvarande i den mån de befintliga arbetskrafterna det tillåta, och denna ökning kan vinnas genom längre arbete antingen på två eller på tre afdelningar.

Enär justitierådens hufvudsakliga ferieledighet bör infalla under sommarmånaderna samt högsta domstolen redan enligt nuvarande ordning arbetar på tre afdelningar under tre veckor i oktober, torde den nya lagen ej böra träda i tillämpning förr än den 1 november 1905.»

Sedan departementschefen härefter förmäلت, att han i enlighet med de i hans nu afgifna yttrande angifna grunder låtit inom justitiedepartementet uppgöra förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, uppläste departementschefen nämnda, i bilaga H. vid detta protokoll intagna förslag och hemställde i underdånighet, att högsta domstolens utlåtande öfver förslaget måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom note ur protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet
Aug. von Hartmansdorff.

Bil. G.

*Protokoll, hållet vid sammanträde med ledamöterna uti Kungl.
Maj:ts högsta domstol tisdagen den 13 december 1904.*

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: HERSLOW,
SKARIN,
LILIENBERG,
HUSS,
CARLSON,
LINDBÄCK,
CLAËSON,
PETERSSON,
THOLLANDER,
HELLSTRÖM,
BILLING,
BOHMAN,
CASSEL,
GREFBERG,
QUENSEL,
SILVERSTOLPE,
friherre MARKS VON WÜRTEMBERG.

Justitierådet Wijkander var af sjukdom hindrad att närvara vid sammanträdet.

I skrifvelse den 11 sistlidne oktober till högsta domstolens äldste ledamot hade statsrådet och chefen för justitiedepartementet, med anled-

ning af den under de sista två åren uppkomna ökningen i balansen af de på högsta domstolens pröfning beroende mål och då jämväl under innevarande år en dylik ökning vore att emotse, anmodat bemäde ledamot att inhämta och meddela chefen för justitiedepartementet yttranden från högsta domstolens ledamöter, huruvida de ansåge erforderligt, att någon åtgärd för balansens minskande nu vidtoges och, i sådan händelse, hvilken utväg de funne för ändamålet lämpligast.

Med anledning häraf hade högsta domstolens ledamöter, efter att tvenne gånger hållit förberedande öfverläggning i frågan, nu sammanträdtt för besvarande af det till dem ställda spörsmål. Och förekom härvid följande:

Justitierådet friherre *Marks von Würtemberg*, med hvilken justitieråden *Huss*, *Grefberg* och *Quensel* instämde, yttrade:

»Enligt tillgängliga statistiska uppgifter utgjordes, med bortseende från ansökningsärenden, balansen vid 1903 års utgång

af revisionssaker	723
besvärsmål	644
	Summa 1,367.

Motsvarande siffror för år 1893 utgjorde:

revisionssaker	487
besvärsmål	500
	Summa 987.

Om från sistnämnda summa afräknas däri ingående 83 fattigvårdsmål, utgjorde den mot förra årets balans — 1,367 mål — svarande siffran för 1893 allenast 904; och har således under sista decenniet en ökning ägt rum med 463 mål.

Ingen, som har någon kännedom om arbetet inom högsta domstolen, lär förvänta, att balansen skall kunna afhjälpas eller för framtiden förebyggas genom högre arbetsintensitet. Redan nu torde i kvantitativt hänseende, d. v. s. med hänsyn till antalet afgjorda mål och ärenden, arbetsprodukten inom högsta domstolen i förhållande till antalet domare icke öfverträffas, knappast uppnås inom något annat lands högsta instans. Och om en ytterligare forcering af arbetet än läte tänka sig, skulle den näppeligen låta sig genomföra utan att öfva menligt inflytande på arbetsproduktens inre värde. Fasthellre synes inom vårt land den meningen alltmera — och detta med full rätt — göra sig gällande, att högsta instansens arbetsbörd bör minskas, på det att dess beslut må kunna erhålla en fylligare och mera uttömmande motivering än tiden

nu medgifver och högsta domstolen sålunda sättas i tillfälle att fylla sin synnerligen viktiga uppgift att värna om enhet och konsekvens i lagtolkning och rättskipning samt dymedelst erbjuda allmänheten den säkra ledning vid bedömande af förekommande rättsförhållanden, som för samfärdselns trygghet och rättstvisters undvikande är af nöden.

Nödgas man således se sig om efter andra medel att afhjälpa de öfverklagade olägenheterna, så kunde vid första påseendet den enklaste och naturligaste utvägen tyckas vara en *permanent ökning* af domstolsledamöternas antal. Häremot resa sig emellertid mycket allvarliga betänkligheter. Det lär redan nu mången gång befunnits vara för- enadt med rätt stor svårighet att besätta uppkommen ledighet inom högsta domstolen, hvartill i sin mån den omständigheten torde hafva bidragit, att de åt justitieråd anvisade löneförmåner såsom under nuvarande förhållanden knappt tillmätta ingalunda kunna innebära någon lockelse. Af än större betydelse är dock den fara för kontinuiteten i rättskipningen, som en ökning af domstolsledamöternas antal skulle medföra. I själfva verket synes — då fråga ej är om en tillfällig förstärkning för kortare tid — en dylik ökning i justitierådets antal ej utan våda kunna äga rum, med mindre samtidigt domstolen indelas efter målens beskaffenhet i kamrar; men för en dylik anordning lägger, såsom utan vidare bevisföring lärers inses, domstolens nuvarande organisation afgörande hinder i vägen.

En stadigvarande ökning af justitierådets antal synes därför bestämmdt böra afstyrkas.

Då det icke finnes ringaste grund för det antagandet att, därest ej särskilda åtgärder vidtagas, de till högsta domstolen inströmmande målens antal skulle komma att nedgå, utan fasthållre den ökade samfärdseln gör ett motsatt förhållande ytterst sannolikt, lär det med hänsyn till hvad ofvan blifvit anfördt vara oafvisligen nödvändigt att, så snart sig göra låter, genomföra sådana lagändringar, att antalet af mål och ärenden, hvarmed det skall åligga högsta domstolen att taga befattning, väsentligen nedbringas.

Det medel, som under liknande förhållanden annorstädes i regel tillitas, är att för de flesta arter af mål meddela bestämmelse om ett visst minimibelopp, hvarom tvisten måste röra sig, för att densamma må kunna dragas under högsta instansens pröfning. I Tyskland till exempel, där denna så kallade summa revisibilis för närvarande utgör

1,500 riksmark, är man till afhjälpan af uppkommen arbetsbalans starkt betänkt på att höja densamma åtminstone till 2,000 riksmark.

En åtgärd i denna riktning skulle äfven i vårt land otvifvelaktigt vara särdeles verksam, och detta, om revisionssumman sattes tillräckligt hög, sannolikt i den grad att näppeligen behof gjordes af annan åtgärd till förekommande af obehörig balans. Kan man ej bestämma sig för andra utvägar för arbetsbördans minskning, lär omständigheternas makt förr eller senare komma att framdrifva anordningar i nu angifna syfte, och önskvärdt vore i sådant fall, att dylika anordningar ju förr dess hellre komme till stånd. Med kännedom om den allmänna motvilja, som lär råda mot uppdragandet af en på penningvärdet beroende gräns mellan tvister, som få dragas till högsta domstolen, och sådana, i hvilka vid hofrättens dom skall förblifva, torde man emellertid i främsta rummet hafva att föreslå andra medel, genom hvilka samma verkan kan åstadkommas. I afseende å de förslag, hvilka härutinnan synas kunna ifrågakomma och hvilka i det följande skola framställas, må likväl starkt betonas, att intet af dem är i och för sig tillräckligt för uppnående af det åsyftade ändamålet, utan att desamma endast i förening kunna anses ägnade att åstadkomma den minskning i högsta domstolens arbetsbörda, som ur förut angifna synpunkter lär vara nödvändig.

Den utväg, som i första hand bör aulitas för arbetsbördans minskning, synes vara att befria högsta domstolen från befattnings med ärenden, hvilka ligga utanför densammes egentliga uppgift såsom lagskipande myndighet, nämligen *granskning af lagförslag samt afgifvande af yttranden i ansökningsärenden*, hvilkas afgörande tillkommer Kungl. Maj:t i statsrådet.

Det arbete, som *laggranskningen* påkallar, har på senare tider anseeligt ökat, särskildt på grund däraf att en mängd ämnen, som förr reglerades genom administrativa författningar, numera behandlas i förordningar af civillags natur. Medan under femårsperioden 1871—1875 lagföredragning upptog i medeltal allenast 12 dagar årligen, steg årliga medeltalet under åren 1899—1903 till 45,6 dagar, eller omkring 9 arbetsveckor, hvilket efter gjorda beräkningar motsvarar ett årligt medeltal af omkring 150 revisionssaker och besvärsmål.

Under öfverläggningar om detta ämne har från vissa håll ifrågasatts, att granskning af sådana lagar, som äro att hänföra till allmän civil- och kriminallag, fortfarande skulle åligga högsta domstolen, medan

densamma i regel icke skulle taga befattning med förslag, hvilka till sin art hufvudsakligen falla utom den allmänna civil- och kriminalrättens område.

Härvid möter dock först den invändningen, att genom en dylik anordning det åsyftade ändamålet, lindring af domstolens arbetsbörda, endast i mycket otillräcklig grad skulle vinnas. Men därjämte bör erinras, att det torde komma att visa sig förenadt med rent af ööfverstigliga svårigheter att i lagtext uppdraga en fast gräns mellan här berörda lagar, å ena, samt andra, af Konung och Riksdag gemensamt antagna lagar, å andra sidan. Äfven om ett försök gjordes att uppdraga en sådan gräns, skulle vid tillämpningen säkerligen tvifvelaktiga fall alltsomoftast komma att yppa sig, och helt visst skulle i sådana fall förslaget för säkerhets skull blifva hänvisadt till granskning af högsta domstolen. Skall en reform i nu antydd riktning äga rum, synes det därför vara oundgängligen nödigt att den går därpå ut, att högsta domstolen befrias från all laggranskning, Kungl. Maj:t naturligen obehagtaget att inhämta högsta domstolens yttrande öfver lagförslag, där sådant af särskilda anledningar påkallas. Att närmare inlåta sig på frågan om hvad som bör sättas i stället för den af högsta domstolen utöfvade laggranskningen lär knappast här böra ifrågakomma. Framhållas må emellertid, att *lagberedningen* — under förutsättning att denna institution blefve permanent — skulle ur flera synpunkter, och särskildt med hänsyn till vikten af enhet och följdriktighet i lagstiftningen, väl lämpa sig för granskning af lagförslag, som annorstädes utarbetats.

Då det arbete utom ämbetsrummet, som laggranskningen för närvarande medför, är särdeles betungande och i afsevärd mån inkräktar på den ledighet, högsta domstolens medlemmar åtnjuta, torde denna kunna något minskas för den händelse dylik granskning i regel ej vidare komme att äga rum, och således något ökad arbetstid för lagskipningen äfven därigenom vinnas.

Antalet *ansökningar*, öfver hvilka högsta domstolen afgifvit yttrande, har under femårsperioden 1899—1903 utgjort i medeltal årligen 618. Om än föredragningen af hvarje särskildt ärende ej kräver någon längre stund, är det dock uppenbart, att ett antal af öfver 600 skall i ej obetydlig mån inkräkta på högsta domstolens arbetstid. Då det alldeles öfvervägande flertalet af dessa ärenden icke framkallar några tvistiga juridiska spörsmål, synes högsta domstolens regelmässiga medverkan vid deras handläggning innebära ett onödigt slöseri med arbets-

krafter, desto hellre som vid svårlösta fall Kungl. Maj:t naturligen i hvarje händelse skulle äga infordra högsta domstolens yttrande. Vid sådant förhållande synes näppeligen någon olägenhet böra uppkomma däraf att högsta domstolen befrias från befattningen med ansökningsärenden, därvid dock undantag torde böra göras i fråga om lifdömdes nådeansökningar, rörande hvilka högsta domstolen lär hädanefter som hittills böra yttra sig.

I sammanhang härmed torde bestämmelsen om två justitieråds närvaro i justitiekonselj böra upphävas eller ändras. Hvad lagärendena angår, skulle justitieråds närvaro vid afgörandet i statsrådet antingen blifva faktiskt i det närmaste betydelselös, under det att ändock deras åtminstone moraliska ansvarighet kvarstode oförminskad, eller ock förutsätta ett föregående, enskildt granskningsarbete som i förening med öfriga ämbetsgöromål mången gång kunde varda alldeles öfverväldigande. Måhända torde dock skäl förefinnas att bibehålla nuvarande föreskrift därom, att två justitieråd skola närvara i konseljen då *nådeansökningar* där föredragas.

För närvarande få såsom bekant mål angående förseelser mot politistadgar af alla slag dragas under högsta domstolens pröfning. Det kan emellertid svårligen sägas vara nödigt eller lämpligt, att högsta instansens tid och arbetskrafter tagas i anspråk för till exempel förseelser mot brandordningar, mål angående försummad gaturenhållning och dylikt. Öfverhufvud torde det ej böra möta betänkligheter att, med undantag för de fall, då någon är af hofrätt dömd till urbota straff, låta vid hofrätts utslag bero i mål angående förseelser, som falla utom området för grundlag, allmän strafflag, strafflagen för krigsmakten och strafflagen för präster. Den härigenom uppkommande lättningen för högsta domstolen kan ej sägas vara obetydlig, då medeltalet afgjorda mål af dylik art under femårsperioden 1899—1903 befinnes uppgå till 96.

Sedan numera den ojämförligt största delen af Sveriges jord undergått laga skifte, torde de skäl, som föranledt bestämmelsen att klagan öfver utslag, som meddelats af underdomstol i skiftesmål, skall föras direkt hos högsta domstolen, hafva väsentligen förlorat i giltighet. Hithörande mål och ärenden afse numera gemenligen mindre omfattande förrättningar, såsom hemmansklyfningar och ägostyckningar, och kunna ingalunda sägas vara så brådskande eller af så grannlaga natur, att de böra från underrätt dragas direkt under högsta instansen.

Här torde, utöfver det nu sagda, allenast böra framhållas, att antalet inkommande skiftesmål, som under de sista åren uppgått till i medeltal omkring 100, visar tendens till ökning, beroende på en vidgad tillämpning af de nya stadgandena om ägostyckning, och att förty den rätt dryga tid, handläggningen af dessa mål redan nu kräfver, sannolikt kommer att efter hand ökas, till men för arbetsresultatet i fråga om mål, hvilka i vanlig instansordning dragas under högsta domstolens afgörande.

Det har stundom blifvit ifrågasatt, huruvida icke i händelse en administrativ högsta domstol komme till stånd, densamma lämpligen kunde öfvertaga ägodelningsmålen behandling i sista instans. Utan att här ingå på nämnda spörsmål, torde man dock böra framhålla, att någon anledning att i afbidan på utgången af frågan om nämnda domstols inrättande låta anstå med den nu förordade ändringen i instansordningen för ägodelningsmål desto mindre synes föreligga, som det i hvarje fall torde få anses önskvärdt, att en mellaninstans för ifrågavarande mål anordnas.

I konsekvens med hvad i fråga om skiftesmål föreslagits kunde ifrågasättas, huruvida ej ändring borde ske i de bestämmelser, enligt hvilka högsta domstolen utgör andra instans i dispache- och lösdrifvare mål. Då emellertid antalet dylika hos högsta domstolen fullföljda mål är helt ringa och de sålunda icke medföra någon nämnvärd ökning i domstolens arbetsbörda, lär tillräcklig anledning till en framställning i angifna syftet icke nu vara för handen.

Däremot torde det vara önskvärdt, att beloppet af *revisionsskillingen*, för närvarande utgörande 150 kronor, afsevärdt höjes, förslagsvis till 300 kronor. Sistnämnda belopp, hvilket, om hänsyn tages till penningvärdet, väsentligen understiger den i 1734 års lag bestämda summa, lär ej kunna anses för högt, om i betraktande tages, att enligt lagens bestämmelser den obemedlade utan större omgång eller svårighet erhåller fullständig befrielse från ifrågavarande afgift.

Förutom åtgärder för minskning af högsta domstolens arbetsbörda lära extraordinära mått och steg tarifvas för *afarbetande af den nu befintliga balansen*. Sker ej detta, kommer, äfven om tillflödet af mål och ärenden för framtiden minskas, en lång tid att åtgå, innan balansen hunnit nedbringas till lämplig omfattning, så att rättskipningen i högsta

instans kan bedrifvas med den skyndsamhet, hvarpå de rättsökande äga skäligen anspråk.

De åtgärder, som uti förevarande hänseende kunna ifrågakomma, måste uppenbarligen gå ut på förstärkning af högsta domstolens arbetskrafter. Då denna förstärkning, i hvilken form den än må komma att äga rum, är afsedd att fortfara allenast en kortare tid, synes någon afgörande vikt ej böra fästas vid den ofvan i fråga om permanent förstärkning påpekade faran för rättskipningens enhet; i allt fall lär något annat medel att undanröja den nuvarande balansen ej stå att finna. På det kraftigaste måste emellertid betonas, att hvarje förstärkning af ledamotsantalet låter sig försvara endast såsom en af omständigheterna framtvingen nödfallsutväg, hvilken ej bör anlitas längre än för det åsyftade ändamålets uppnående är oundgängligen nödigt.

I fråga om formen för den temporära förstärkningen ligger det måhända närmast till hands att tänka sig, att för den tid, som kunde antagas erforderlig för balansens afarbetande, skulle förordnas ett antal *extra ordinarie* bisittare. En dylik utväg torde dock ej böra förordas. Den under snart ett århundrade hos oss upprätthållna grundsatsen, att sista instansens domare ovillkorligen böra äga den oberoende och själfständiga ställning, som åtföljer ett ordinarie ämbete, lär af skäl, som ej tarfva närmare utveckling, icke böra utan tvingande nödvändighet uppgifvas. I stället synes böra föreslås att, på sätt regeringsformen medgifver, de ordinarie ledamöternas antal ökas med tre, dock med bestämmelse, att, sedan en för balansens afarbetande erforderlig, på förhand beräknad tid förflutit, ledamöternas antal skall, därigenom att uppkommande vakanser ej fyllas, nedbringas till det nuvarande eller 18.

Denna utväg lär vara tillräckligt effektiv för att under en jämförelsevis kort tid åstadkomma balansens nedbringande till normala dimensioner. Genom dess anlitage skulle nämligen, med bibehållande af den tjänstgöringsskyldighet, som för närvarande faller på hvarje särskild ledamot, möjlighet beredas domstolen att under en längre tid af året arbeta på *tre* afdelningar, sammansatta, två af sju ledamöter hvardera och den tredje af fem. Den ökning i arbetstid, som härigenom skulle stå att vinna, utgör nitton sessionsveckor. Då nu, efter hvad utförda beräkningar visa, domstolen under de sessionsveckor, som ej upptagas af lagföredragning, i medeltal medhinner — förutom ansökningsärenden — något öfver sexton mål i veckan, skulle den årliga ökningen i arbetsprodukt komma att något öfverstiga 300 mål, hvilket innebär, att efter tre års förlopp balansen skulle uppgå till endast omkring 450 mål, ett antal som näppeligen kan anses öfverstiga det lämpliga.

De sålunda förordade anordningarna torde emellertid i hvarje fall förutsätta, att å den af fem ledamöter bestående afdelningen i allmänhet ej behandlas viktigare mål, utan synas åt densamma böra förbehållas ansökningsärenden och så kallade veckomål, som ej angå häktade, hvarjämte lagförslag torde böra där föredragas.

Af synnerlig vikt är, att anordningens provisoriska karakter redan från början klart fastslås. Från denna såväl som från andra synpunkter torde det vara lämpligt, att i lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar bestämmes den tid — enligt min tanke tre år — hvarunder ledamotsantalet skall uppgå till 21, samt vidare stadgas *dels* att efter utgången af sagda tid antalet skall i mån af ledamöters afgång nedbringas till 18, *dels ock* på huru många afdelningar domstolen skall under olika tider af året fördelas, där antalet utgör respektive 20, 19 och 18.»

Justitierådet *Quensel* tillade för sin del följande:

»Mot den anordning för den tillfälliga balansens afarbetande, som sålunda föreslagits, kan visserligen anmärkas, att högsta domstolen komme att delvis arbeta med en sammansättning af endast fem ledamöter, och detta i än större utsträckning än för närvarande äger rum. Att sådant innebär en afsevärd olägenhet kan ej förnekas. I sakens natur ligger, att ett större antal ledamöter medför en större garanti för målens allsidigare skärskådande och säkrare bedömande samt för vinnande af det i högsta instansen viktiga resultat, att afgörandet bestämmes af en icke allt för fåtalig pluralitet. Ett önskningsmål, som i detta sammanhang därför må kraftigt betonas, är, att för framtiden, då regelmässiga förhållanden åter inträdt, högsta domstolens afdelningar måtte, där ej genom samtidigt inträffande förfall för flera ledamöter sådant omöjliggöras, alltid — såsom och af ålder ansetts lämpligt och nödigt — bestå af sju ledamöter.

Såsom tillfälligt nödfallsmedel för balansens afarbetande bör däremot den redan tillgripna utvägen att inskränka de dömandes antal till fem kunna för kortare tid i något utsträckt grad anlitas, då annat medel, förenadt med mindre olägenheter, ej synes stå till buds. Dock bör härvid bestämdt fasthållas och uttryckligen fastslås, att denna utväg är endast provisorisk och därför bör redan från början till viss kortare tid begränsas. Skulle någon tanke uppstå, att med bibehållande af högsta domstolens nuvarande arbetsområde allt vore väl bestämdt, om blott ytterligare tre *permanenta* justitierådsämbeten inrättades, må däremot än vidare erinras, att endast för en kortare tid högsta domstolens

nuvarande göromål kunna bestridas med en sådan mindre ökning af ledamöternas antal. Väl skulle enligt den föreslagna provisoriska arbetsordningen hvarje ledamots ordinarie tjänstgöring ej väsentligen ökas, men, under det att nu i regel fyra suppleanter finnas tillgängliga, då två sju mansafdelningar tjänstgöra, skulle under det provisoriska tillståndet finnas att tillgå allenast två suppleanter för nitton tjänstgörande ledamöter. Häraf blifver åter en följd, dels att suppleanttjänstgöringen väsentligen förtynges, dels ock att vid inträffande samtidigt förfall för ett jämförelsevis ringa antal ledamöter icke blott en utan måhända alla högsta domstolens afdelningar måste tidtals arbeta med en sammansättning af mindre än sju ledamöter.

Att en anordning med sådana konsekvenser, som att högsta domstolens arbete väsentligen komme att äga rum på mera än två afdelningar och på afdelningar, bestående af mindre än sju ledamöter, göres permanent, anser jag så ytterst betänkligt, att, därest ej från början hvarje tanke därpå aflägsnas, jag för sådan händelse ser mig nödsakad att hellre ansluta mig till det inom högsta domstolen yppade förslaget om förordnande af sex extra ordinarie bisittare i högsta domstolen, hur allvarliga invändningar än kunna mot ett sådant förslag framställas.»

Justitierådet *Silfverstolpe* anförde: »Beträffande de åtgärder, som böra vidtagas för att för framtiden minska högsta domstolens arbetsbörda, är jag i hufvudsak ense med justitierådet friherre Marks von Würtemberg. Det är visserligen endast med största tvekan jag biträder förslaget, att högsta domstolens befattning med granskning af lagförslag skall upphöra, när jag för min del alltid antagit en sådan af rikets högsta lagskipande myndighet verkställd pröfning af lagförslagen vara den bästa garantien för deras praktiska tillämplighet, i all synnerhet när frågan gällt stiftande eller förändrande af allmän civil- eller kriminallag. Men då det eftersträfvade målet att söka undvika en permanent ökning af ledamotsantalet i högsta domstolen synes icke kunna vinnas, med mindre högsta domstolen befrias från arbetet med laggranskningen, finner jag mig härutinnan knappast äga något val. Emellertid kan jag icke förorda, att högsta domstolens befattning med laggranskningen upphör, under annan förutsättning än att densamma öfverflyttas å en ny permanent institution, sammansatt af personer med enahanda kompetens, som erfordras för utnämning till justitieråd.

Äfven i fråga om de särskilda åtgärder, som äro af nöden för afarbetande af den nu befintliga balansen, kan jag i väsentliga delar instämma med justitierådet friherre Marks von Würtemberg. Jag anser mig likaledes böra särskildt betona, att det föreslagna tillsättandet af

tre nya ledamöter i högsta domstolen måste betraktas endast såsom en provisorisk anordning af beskaffenhet att oskiljaktigt sammanhånga med de åtgärder, som föreslagits för att minska högsta domstolens arbetsbörda. Men, därest icke i samband med de tre nya ledamotsplatsernas inrättande sådana lagändringar beslutas, som påkallas för att, så vidt möjligt, för framtiden förebygga uppkomsten af ny balans, och således högsta domstolens arbete på tre afdelningar under en längre följd af år blifver oundvikligt, synes mig den enda riktiga utvägen vara att efter verkställd grundlagsändring tillsätta sex nya ordinarie ledamöter, på det åtminstone den trygghet i afseende å rättskipningen måtte bevaras, att alla tre afdelningarna blifva sammansatta af sju ledamöter.

Justitierådet *Hellström* utlät sig:

»I afseende å de åtgärder, som böra vidtagas till minskande af högsta domstolens arbetsbörda är jag i hufvudsakliga delar ense med justitierådet friherre Marks von Würtemberg; och anser jag, som finner det synnerligen olämpligt och med god rättegångsordning knappast förenligt att domarebefattning i högsta domstolen utöfvas af tillförordnade domare, lika med friherre Marks von Würtemberg att för afarbetande af nu befintliga balansen tre nya justitieråd böra tillsättas. Men, ehuru väl jag hyser förhoppning därom att, därest domstolen erhåller sålunda ifrågasatt förstärkning samt domstolens arbetsbörda tillika, på sätt föreslagits, minskas, den befintliga balansen inom loppet af några år skall vara afarbetad, kan jag dock icke förorda att redan nu i lag fastslås den tidpunkt, då antalet ledamöter i högsta domstolen åter skall minskas».

Justitierådet *Thollander* anförde: »Beträffande åtgärder till förebyggande af framtida balans anser jag i första rummet stadgande om en summa revisibilis böra komma under öfvervägande. Att på förhand bedöma styrkan af ett befaradt motstånd mot en sådan åtgärd torde vara vanskligt. Då fråga väcktes om att fattigvårdsmålen icke skulle få fullföljas i högsta domstolen, visade sig, att det motstånd, man förutsett, i själfva verket var ganska lätt brutet.

Ehuru högsta domstolens befriande från allt arbete med laggranskning skulle i hög grad minska dess arbetsbörda, tvekar jag dock att tillstyrka en sådan åtgärd, då den nuvarande ordningen tvifvelsutan i stort sedt ländt till lagstiftningens fromma och genom den djupare inblick i lagarnes anda, som af högsta domstolens ledamöter vid granskningen förvärfvats, fördelaktigt återverkat på lagtillämpningen. I någon mån skulle till minskning i högsta domstolens arbete lända, om dess yttrande i regel icke inhämtades annat än i fråga om egentlig civil- och kriminallag.

I fråga om åtgärder till afarbetande af den nu befintliga balansen instämmer jag i hvad justitierådet friherre Marks von Würtemberg anfört och tillstyrkt».

Justitierådet *Carlson* yttrade: »I likhet med de flesta ledamöter, som hittills yttrat sig i ärendet, anser jag, att högsta domstolens arbetsbörda bör minskas så, att någon stadigvarande eller tidtals inträdande ökning af det nuvarande antalet ledamöter icke blir behöflig, och att för sådant ändamål dels högsta domstolens befattning med lagärenden och ansökningsärenden bör inskränkas på sätt dessa ledamöter föreslagit, dels ock åtgärder böra vidtagas i syfte att minska tillströmningen af tvistemål och brottmål. I sistnämnda afseende synes mig i första rummet böra ifrågasättas, beträffande tvistemålen, att ytterligare öka revisionsskillingen, och, beträffande brottmålen, att fränkänna målsägande och annan enskild åklagare rätt att fullfölja talan om ansvar samt göra erläggandet af en mot revisionsskillingen svarande afgift till villkor för rätt för målsägande och för tilltalad, som icke är till ansvar dömd, att fullfölja talan i fråga om skadestånd m. m.

En tillfällig förstärkning af högsta domstolens arbetskrafter är af nöden för afarbetande af den nuvarande balansen; och anser jag, i följd häraf, lika med justitierådet friherre Marks von Würtemberg, att lagen om högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar bör ändras så, att justitierådets antal kommer att under de närmaste tre åren utgöra 21 och därefter i mån af inträffade ledigheter åter nedgå till 18. Den nuvarande årliga tjänstgöringstiden för afdelningarne tillsammans, 82 veckor, skulle på sådant sätt kunna, utan utsträckt användning af afdelningar med allenast fem ledamöter, ökas till 96 eller 97 veckor för den tid, under hvilken högsta domstolen bestode af 21 ledamöter, för att därefter successive nedgå till 92, 87 och 82 veckor. Det vore enligt min mening önskligt, att man kunde stanna vid dessa tjänstgöringstider. I hvarje fall torde de icke lämpligen kunna ökas med mera än 4 à 5 veckor, enär redan härför förutsattes en ökning af tjänstgöringstiden för femmans-afdelningar från 12 veckor till 24 à 27 veckor »

Justitieråden *Lilienberg* och *Claëson* förenade sig om följande af den förstnämnde afgifna yttrande:

»Då de årligen inkommande målens antal i förening med den under årens lopp uppkomna balans, som visar stark tendens att ökas, vida öfverstiger måttet af det arbete, som af högsta domstolen med dess nuvarande tjänstgöringstid kan utföras, och då det dröjsmål med målens afgörande, som härigenom uppstår, utan tvifvel länder de rätt-

sökande till stor skada, måste, enligt min åsikt, ovillkorligen åtgärder vidtagas för afhjälpande af detta missförhållande. Att pålägga domstolens ledamöter en längre tjänstgöringstid skulle dock säkerligen medföra menliga följder icke blott för dem själfva utan ock för rättsskipningens och öfriga arbetens beskaffenhet, i hvilket afseende jag hänvisar till konstitutionsutskottets memorial vid 1856—58 årens riksdag i anledning af väckt förslag att domstolen framdeles skulle arbeta på två afdelningar. Det däri gjorda uttalande både i sistnämnda afseende och angående följderna af rättsskipningens långsamhet äger fortfarande sin fulla tillämpning.

Om således, för att öka arbetsprodukten, antalet ledamöter måste ökas, ligger närmast att begagna den för detta ändamål i regeringsformen anvisade möjligheten att höja antalet med tre, således till 21. En sådan tillökning skulle sätta domstolen i tillfälle att tjänstgöra på flera afdelningar, än nu är fallet, därvid olika kombinationer kunna tänkas. Den tidslängd, hvarunder, och det sätt, hvarå tjänstgöringen sålunda skulle utsträckas, blefve i viss grad beroende på i hvad mån tjänstgöring med fem ledamöter på afdelningen kunde anses lämplig, därvid dock alltid skulle tillses, att mål af större betydelse blefve föredragna inför sju ledamöter. Men härom torde blifva tillfälle att närmare förhandla och besluta vid behandlingen af de förändringar, som, i fall antalet ledamöter, såsom ofvan är föreslaget, blefve ökad, måste vidtagas i lagen angående domstolens tjänstgöring på afdelningar den 26 mars 1897.

Om dessa åtgärder vidtoges och helst så snart som möjligt, så att den behöfliga förstärkningen kunde begynna sin verksamhet den 1 maj 1905, skulle balansen inom få år komma att afarbetas. Emellertid vore det i hög grad önskvärdt om åtgärder under tiden kunde vidtagas, för att befria domstolen från behandlingen af en del ansökningsärenden och obetydligare mål, så att dess i egentligaste mening dyrbara tid användes endast för värdigare föremål. Ju grundligare ett utrensningsarbete i sådan riktning göres, desto säkrare kan man hoppas, att antalet ledamöter i mån af afgang åter skall kunna nedbringas, hvilket ur flere synpunkter vore önskvärdt. Justitiedepartementet borde därför snarast möjligt bereda i det afseendet erforderliga lagförslag till vederbörlig ompröfning. Men att redan nu söka närmare bestämma hvad innehåll, som åt dessa bör gifvas, skulle endast fördröja lösningen af den för närvarande mest angelägna uppgiften, nämligen den befintliga balansens afarbetande.»

Justitierådet *Billing*, med hvilken justitieråden *Lindbäck*, *Petersson*, *Bohman* och *Cassel* förenade sig, anförde:

»Jag biträder i allo det af justitierådet friherre Marks von Würtemberg gjorda uttalande om nödvändigheten däraf att högsta domstolens arbetsbörda redan inom den närmaste framtiden afsevärdt minskas. Jämväl instämmer jag i det stora hela i det yttrande, som han afgifvit beträffande de åtgärder, som i berörda syfte borde vidtagas, allenast med den reservation att, då beloppet af revisionsskillingen så nyligen blifvit fastställt efter sammanjämkning af olika inom Riksdagens kamrar fattade beslut, lämpligheten att redan nu änyo bringa denna fråga å bane synes kunna dragas i tvifvelsmål. Framförallt vill jag emellertid — i likhet med justitierådet friherre Marks von Würtemberg — hafva på det kraftigaste betonat att, så framt man ej vill besluta sig för införande af en summa revisibilis, högsta domstolen, för att blifva i tillfälle att så som sig bör fullgöra sin egentliga och hufvudsakliga uppgift såsom högsta domstolsinstans, ondgängligen måste befrias från den för hvarje år växande bördan af laggranskningen.

Däremot kan jag ej biträda förslaget att för afarbetande af den nu befintliga balansen tillsätta tre nya justitierådsämbeten. Att för afhjälpande af en tillfällig olägenhet tillgripa ett sådant medel som tillsättande af nya ordinarie ämbetsmän synes i och för sig vara mindre egentligt och föga tilltalande; och olämpligheten af en dylik åtgärd träder än mera i dagen, då man betänker, att sedan efter några års förlopp balansen nedbragts till ett normalt mått och sålunda det åsyftade ändamålet vunnits, justitierådets antal ej omedelbart utan allenast i mån af ledamöters afgang kan nedbringas till det normala, något som under vissa förhållanden kan komma att dröja ganska länge.

Äfven ur andra synpunkter finner jag ifrågavarande förslag medföra mycket afsevärda olägenheter. Huru än, om tre nya justitierådsämbeten tillsätts, arbetet må ordnas, lär det, om en effektiv afarbetning af balansen skall åstadkommas, ej kunna undvikas, att af högsta domstolens afdelningar åtminstone en måste så sammansättas, att den består af allenast fem ledamöter. Visserligen fungera för närvarande på grund af bestämmelsen i lagen den 26 mars 1897 under tre veckor i maj och tre veckor i oktober hvarje år tvenne af fem ledamöter bestående divisioner. Men redan i denna ringa omfattning kan en sådan anordning ingalunda sägas vara tillfredsställande, och en mera utsträckt användning däraf måste jag för min del på det allvarligaste afråda. Det är, synes mig, en ej blott riktig utan såsom regel oeftergiflig grundtanke, att de rättskunnige ledamöternas antal i den högre instansen

bör vara större än i den lägre; och uppenbart är att en allsidigare och grundligare pröfning af rättstvisterna kan väntas från en talrikare domarepersonal. I detta hänseende må erinras om förhållandena i våra grannländer, där för domförhet i högsta instansen erfordras, i Norge att minst sju och i Danmark att minst nio ledamöter äro tillstädes. Enligt min åsikt kan man således hysa berättigade farhågor, att en kvantitativ ökning i arbetsprodukten genom inrättande af fem-mans-divisioner skulle vinnas endast på bekostnad af en nedsättning i arbetets inne värde.

Den enklaste och naturligaste utvägen att råda bot för nu uppkomna missförhållanden är enligt min uppfattning att förordna ett antal — förslagsvis 6 — extra ordinarie bisittare i högsta domstolen för tjänstgöring under så lång tid, som kan beräknas vara erforderlig för att nedbringa balansen till en normal siffra. Om sex extra ordinarie bisittare förordnas, skulle därigenom, *utan att arbete på afdelning bestående af fem ledamöter behöfde ifrågakomma*, vinnas en årlig ökning i arbetstiden af åtminstone 24 veckor, hvarigenom, då medeltalet i veckan afgjorda revisionssaker och besvärsmål under senaste femårsperioden uppgått till omkring 16, den så att säga obehöriga delen af balanserade mål med all säkerhet skulle kunna blifva afgjord under loppet af omkring två år. Visserligen kan den nu föreslagna anordningen, hvilken förutsätter ändring i grundlag, ej träda i kraft så tidigt som den af justitierådet friherre Marks von Würtemberg förordade, hvilken möjligen skulle kunna vinna tillämpning från någon tidpunkt under senare delen af nästkommande år. Men denna jämförelsevis mindre betydande olägenhet skulle — äfven frånsedt frågan om arbete på fem-mans- eller på sju-mans-afdelningar — motvägas däraf, att med sex extra ordinarie bisittare balansen, såsom nyss visats, bör kunna afarbetas på två år, medan däremot, om tre nya justitierådsämbeten tillsätts, det säkerligen kommer att visa sig, att minst tre år skola för samma ändamål åtgå.

Nu skulle jag visserligen, därest fråga vore om att skapa ett stadigvarande system af extra ordinarie bisittare i högsta domstolen, ingalunda vilja förorda en dylik anordning. Men de anledningar till farhågor, som under dylik förutsättning kunde förefinnas, synas mig i allt väsentligt vara undanröjda, om saken så ordnas, att i grundlag inryckes uttrycklig bestämmelse därom, att extra ordinarie bisittare i högsta domstolen må förordnas endast då, för särskildt behof, Konung och Riksdag därom för viss tid besluta.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag, att herr statsrådet behagade gå i författning om framläggande af förslag om förordnande för viss tid af sex extra ordinarie bisittare i högsta domstolen.»

Justitierådet *Skarin* yttrade: »Det ligger i sakens natur att med ökad folkmängd och ökad utveckling af affärsförhållanden antalet af de fall, där domstolarnes ingripande påkallas, också ökas, och att häraf i sin ordning en tillökning af domstolspersonalen såväl vid underdomstolarne som i högsta domstolen måste betingas. För högsta domstolen, som har till uppgift att upprätthålla enheten inom rättskipningen, torde dock en ökning af personalen böra vidtagas med stor varsamhet och endast i det fall, att andra medel till lagskipningens behöriga upprätthållande i högsta instansen saknas. Den tid varder nog kommande då en permanent tillökning af högsta domstolens afdelningar och i följd däraf af dess ledamöter ej kan undvikas; men en sådan utvidgning synes mig då ej böra företagas annorlunda än i sammanhang med fördelning emellan de olika afdelningarne af målen och ärendena efter dessas beskaffenhet. Att ty förutan nödig enhet i rättskipningen icke kan, med flera afdelningar inom högsta domstolen, vidmakthållas, torde redan vara af erfarenheten ådagalagdt. Det nu använda medlet att vid divergerande beslut hänskjuta mål till afgörande i plenum har nog i många fall, när högsta domstolen arbetat på endast två afdelningar, visat god verkan. Olägenheterna af denna anordning, särskildt den tidsförlust och det ökade arbete, de dubbla föredragningarne medföra, komma dock gifvetvis att tilltaga i samma mån som flera afdelningar inom högsta domstolen föranleda ökadt behof af plena.

Redan för flera år sedan har vid fråga om åtgärder till afhjälpande och förekommande af balans inom högsta domstolen framhållits, att det hufvudsakliga, om ej enda verksamma medlet i sådant hänseende, som under för handen varande förhållanden kunde tillrådas, vore att från högsta domstolens arbetsområde afskilja en mängd mål och ärenden, som vore dels främmande för högsta domstolens egentliga uppgift dels ock af den beskaffenhet, att deras behandling af högsta domstolen måste anses såsom ett obehörigt slöseri med dess dyrbara tid och arbetskrafter. Hade i stället för de åtgärder, som vidtagits och som redan från början kunde förutses och sedan äfven befunnits vara af rätt tvifvelaktigt gagn, ett sådant afskiljande i behörig omfattning ägt rum, stode helt säkert högsta domstolen ej inför den betydliga balans, som nu förefinnes. Att ett sådant afskiljande kan och äfven bör ske är redan inom högsta domstolen framhållet; och om nödiga åtgärder i sådant syfte utan dröjs-

mål vidtagas, torde den nuvarande balansen ej vara värre, än att man skäligen kan hoppas att med redan befintliga arbetskrafter densamma skall kunna nedbringas till normal storlek.

Man iuvänder häremot, att för vederbörande parters rätt och bästa skyndsamma, provisoriska åtgärder måste vidtagas beträffande den nuvarande balansen. För min del kan jag ej se annat, än att rätt snart genom högsta domstolens befriande från vissa mål och ärenden skulle åt densamma beredas tillfälle till arbete å balansens minskning. I sådant afseende synes i främsta rummet kunna iakttagas, att högsta domstolen hädanefter ej betungas med laggranskningsarbete annorledes än i oundgängligen nödvändiga och trängande fall, äfven om därigenom lagstiftningsarbetet skulle något fördröjas. Om än så många och goda lagar utfärdas, torde de ej vara till synnerligt gagn, om ej lagskipningen obehindradt och på tillfredsställande sätt fungerar, och det lagstiftningsarbete, som sker på lagskipningens bekostnad och till förfång för denna, torde ej befordra utan tvärtom motverka sitt egentliga ändamål. Laggranskningsarbetet har på sista tiden fått en sådan omfattning, att det ej låter förena sig med högsta domstolens egentliga uppgift såsom högste lagskipare, utan att olägenhet på ena eller andra hållet uppstår.

Hvilka åtgärder i syfte att minska och förekomma balans vidare kunna och böra företagas är af andra ledamöter i högsta domstolen angifvet; och då dessutom hvarje åtgärd till inskränkning af högsta domstolens arbetsområde måste i hvarje fall föregås af en noggrann utredning, som här ej kan äga rum, anser jag ej nödigt att härutinnan närmare yttra mig. Dock vill jag uttala min åsikt, att både införande af en summa revisibilis och ett ytterligare höjande af revisionsskillingen synes vara åtgärder, som skäligen kunna komma i fråga att i ofvanangifna syfte användas.

Anser man åter ej lämpligt att inskränka högsta domstolens arbetsområde eller att genom införande af en summa revisibilis eller höjning af revisionsskillingen minska tillflödet af mål, eller anser man att i allt fall faran af den nuvarande balansen är allt för öfverhängande för att medgifva afvaktandet af det resultat, åtgärder i berörda syfte kunna medföra, är jag för min del af den mening, att annan utväg ej finnes än att redan nu inrätta högsta domstolen på tre afdelningar med sju tjänstgörande ledamöter i hvarje och att i sammanhang därmed, såvidt sig göra låter, fördela målen och ärendena efter deras beskaffenhet på de olika afdelningarne. En sådan anordning kräfver dock en till-

ökning af högsta domstolens ledamöter med minst 6; och då jag delar de betänkligheter, som uttalats mot införande af tillförordnade ledamöter i högsta domstolen, torde det ej kunna undvikas, att dessa sex nya ledamöter blifva ordinarie.

Jag förbiser ej svårigheten att, särskildt med hänsyn till den efter nuvarande prisförhållanden i hufvudstaden, otillräckliga aflöning, som består högsta domstolens ledamöter, erhålla fullt lämpliga personer till de nya platserna; men kostnadsfrågan, som i alla händelser i förhållande till sakens vikt blir rätt obetydlig, synes mig i detta hänseende ej böra spela någon som helst roll.

Skulle framdeles visa sig, att så stor personal i högsta domstolen ej är behöflig, låter det sig ju göra att genom underlåtenhet att besätta uppkommande vakanser så småningom minska ledamöternas antal. För min del befarar jag dock att, om ej arbetsområdet på ett eller annat sätt minskas, behovet af tre afdelningar kommer att för framtiden visa sig tämligen konstant.

Beträffande de af andra högsta domstolens ledamöter föreslagna anordningar, synas mig dessa, isynnerhet den med tillsättning af endast tre nya ledamöter i högsta domstolen, innebära ett större ondt än det man vill afhjälpa.

Denna anordning förutsätter, att högsta domstolen skulle under den tid, som för balansens bortarbetande erfordras, arbeta på tre afdelningar, antingen så, att två afdelningar utgöras hvardera af sju ledamöter och en af fem ledamöter eller så, att en afdelning består af sju ledamöter och de två andra hvardera af fem eller ock så, att under hela året arbetar en afdelning på sju och en afdelning på fem samt en afdelning ömsom på fem och ömsom på sju ledamöter. I alla händelser skulle således minst en afdelning med fem ledamöter arbeta hela året.

Jag vill här först anmärka att det under sådant förhållande ej torde blifva möjligt att inskränka den af fem ledamöter bestående afdelningens verksamhet till endast ringare mål, som enligt § 22 regeringsformen må af fem ledamöter prövas och afgöras. Den föreslagna anordningen förutsätter alltså såvida fem-mans-afdelningen skall hafva jämn sysselsättning, efter min uppfattning, en grundlagsändring, hvarigenom fem-mans-afdelningarnes kompetens utvidgades.

För min del är jag dock långt ifrån att vilja tillstyrka en grundlagsändring i sådant syfte.

På grund af lagen den 26 mars 1897 har högsta domstolen visserligen alltsedan under en kortare tid, inalles 6 veckor årligen,

arbetat på tre afdelningar, däraf en med sju och två hvardera med fem ledamöter. Vid utfärdandet af denna lag hyste man nog den förhoppning, att den skulle utgöra endast ett provisorium, afsedt att i undantagsfall och när befintlig balans gjorde sådant nödigt, tillgripas. Olägenheterna af fem-mans-afdelningar i högsta domstolen torde redan då varit både förutsedda och insedda. Förhoppningen att denna anordning skulle genom balansens snara undanröjande behöfva endast en kortare tid användas, har visat sig fullständigt illusorisk, under det att de förutsedda olägenheterna blifvit en ledsam verklighet.

Ett mål afgöres i hofrätt i regeln af fem ledamöter. Att låta det fullföljas till en öfverinstans bestående också af fem ledamöter och med hufvudsakligen samma processuella förfaringssätt som hofrätten torde — äfven med hänsyn till de större fordringar, som böra på högsta domstolens ledamöter ställas — ej lämna så tillräckliga förutsättningar för erhållande af ett bättre och riktigare resultat än det i hofrätten vunna, att tillvaron af en öfverinstans under sådana förhållanden kan anses berättigad.

För närvarande har ansetts och, som det synes, med stöd af lagen den 26 mars 1897, att, med undantag endast för de ganska fåtaliga, så kallade sju-mans-målen, hvilka alltid af sju ledamöter afgöras, högsta domstolens alla tre afdelningar, ehvad de utgöras af fem eller sju ledamöter, hafva alldeles samma kompetens att upptaga och pröfva mål af hvad beskaffenhet och omfattning som helst; och det beror hufvudsakligen af en slump, huruvida ett mål skall komma på den ena eller andra afdelningen, om det skall pröfvas af fem eller sju ledamöter. Jag skall här ej inlåta mig på frågan, huruvida detta förfaringsätt väl öfverensstämmer med § 22 regeringsformen; men däraf har ej sällan följt, att under det på sju-mans-afdelningen föredragits obetydliga bagatellärenden, såsom ansökningar om tillstånd till äktenskap eller om upplösning af sådana, på fem-mans-afdelningarne föredragits och afgjorts de viktigaste saker. En sådan anordning i högsta domstolen, hvartill motstycke väl näppeligen torde kunna påvisas, anser jag för min del såsom en oförmåhet, som icke kan försvaras och som icke bör bibehållas, än mindre utvidgas.

Till följd af den jämförelsevis korta tid af året, hvarunder detta förhållande hittills ägt rum, hafva olägenheterna ej blifvit så kännbara eller i ögonen fallande som eljest torde blifvit förhållandet, men skulle, såsom nu ifrågasatts, af högsta domstolens tre afdelningar minst en under hela året arbeta med endast fem ledamöter, skulle detta efter min åsikt medföra en allvarsam fara icke blott för enheten inom rättskip-

ningen utan äfven för högsta domstolens inflytande på densamma äfvensom för högsta domstolens ställning och anseende i allmänhet; och den möjliga, ehuru ganska ovissa fördelen, att en del mål afgöras en eller annan månad tidigare än eljest skolat ske, synes mig ej uppväga olägenheterna af en anordning, hvarigenom efter mitt förmenande landets rättsväsende skulle drabbas af en skada, som sent torde komma att botas.

Att såsom jämväl föreslagits förstärka högsta domstolen med sex extra ledamöter för den tid befintlig balans sådant kräfde är, såsom redan af flera ledamöter påvisats, förenadt med så stora olägenheter och betänkligheter, att jag för min del anser en sådan anordning, ehuru visserligen att föredraga framför fem-mans-afdelningarne, icke böra förordas.»

Justitierådet *Herslow* anförde: »Det torde numera vara af erfarenheten tillräckligt ådagalagdt, att hittills vidtagna åtgärder för afarbetande af den under senare åren inom högsta domstolen uppkomna balans af oafgjorda mål och ärenden icke varit tillfyllestgörande. Sålunda har, hvad angår revisionssakerna, utgående balansen af dessa, enligt hvad som inhämtas af den af statsrådet och chefen för justitiedepartementet till högsta domstolens ledamöter öfverlämnade statistiska tabell, utgjort 698 år 1899, 683 år 1900, 631 år 1901, 684 år 1902 och 723 år 1903, medan antalet af de revisionssaker, som under sagda tid årligen slutbehandlats, växlat mellan 426 och 630 och således icke under något af nämnda år ens fullt uppgått till antalet af de för året utbalanserade. Under samma fem år har antalet af årligen utbalanserade oafgjorda brottmål utgjort minst 298 och högst 449, till hvilket sistnämnda belopp utgående balansen af dessa mål uppgått år 1903, under det minst 436 och högst 528 sådana mål årligen i högsta domstolen slutbehandlats. Inom öfriga kategorier af mål och ärenden med undantag af skiftesmålen, om hvilka längre fram skall särskildt handlas, förefinnes icke någon nämnvärd balans.

Ytterligare åtgärder i ofvanberörda syfte lära således vara af behovet påkallade. Det, hvaråt tanken i detta afseende först vänder sig, är att genom ökande af justitierådens antal, i likhet med hvad redan tvenne gånger skett, bereda högsta domstolen tillfälle att arbeta på flera afdelningar, än som nu äro att tillgå. Denna utväg synes emellertid vid närmare öfvervägande vara den minst lämpliga. Utom det att ett fortgående på denna väg leder till oskäligen kostnader, skulle en organisation med flera afdelningar inom högsta domstolen, än de nuvarande, medföra åtskilliga väsentliga olägenheter, särdeles om dessa afdelningar i regeln komme att bestå af endast fem ledamöter eller

tillfälligt förordnade medlemmar inrymdes i högsta domstolen. I de båda sistnämnda fallen skulle de från högsta domstolen utgående domar och utslag säkerligen — och detta med allt skäl — förlora icke så litet i auktoritet. Den för rättstillståndet så ytterst viktiga enheten och kontinuiteten i lagskipningen har äfven med den nuvarande arbetsfördelningen inom högsta domstolen stundom visat sig icke vara så lätt att upprätthålla och skulle genom domstolens ännu större splittring uppenbarligen utsättas för ytterligare fara. Ju flera afdelningar i högsta domstolen inrättas, desto oftare skall det för bevarandet af lagskipningens enhet blifva nödvändigt att hänskjuta målens afdömande till plenum, en utväg, som med den dubbla föredragningen först på afdelning och därefter inför alla afdelningarne samfäldt skulle väsentligt motverka det afsedda ändamålet att öka högsta domstolens arbetsprodukt. Slutligen har det redan nu mer än en gång varit förbundet med icke ringa svårighet att åt högsta domstolen förvärfva fullt kompetente medlemmar, ett förhållande, hvartill den omständighet, att de för justitieråden år 1874 bestämda och allt sedan oförändradt gällande löneförmåner uppenbarligen icke stå i skälig proportion till de under senare åren särskildt i hufvudstaden betydligt fördyrade lefnadsomkostnaderna, säkerligen icke varit utan skuld. Svårigheten i berörda afseende komme antagligen att tilltaga i samma mån som ökning af justitierådens antal inträdde.

Då ett snabbare och intensivare arbete, än det som för närvarande presteras af högsta domstolen, bestämdt icke kan äga rum med mindre än att arbetets beskaffenhet däraf skulle lida, bör enligt min åsikt reformen i ifrågavarande afseende hufvudsakligen gå därpå ut att, såvidt sådant med nu gällande rättegångsordning utan alltför stora rubbningar låter sig göra, befria högsta domstolen från alla sådana mål och ärenden, som utan fara såväl för däri intresserade parter som ock för bevarandet af rättskontinuiteten kunna från högsta domstolens befattning undantagas. Den moderna processlagstiftningen bemödar sig att så mycket som möjligt begränsa antalet af de tvister och rättsfrågor, som få dragas under högsta instansens bedömande. Detta blifver också nödvändigt i vårt land, därest man vill hafva en fullt kompetent och därtill icke onödigt kostbar högsta domstol. Dennas egentliga uppgift torde vara att i egenskap af central domstol för hela riket främja enheten i rättskipningen och tillika genom dess medlemmars djupare insikt icke blott i lagens skilda delar utan äfven i hela rättssystemet innebära en garanti för lagens rätta tillämpning i de till högsta domstolen hänskjutna mål. Men däraf torde följa, att alla grupper af mål och ärenden, hvilka

antingen äro så beskaffade, att deras pröfning hvarken från juridisk synpunkt kan vara af principiell betydelse eller erfordrar någon mera djupgående lagkunskap, eller ock afse någon åtgärd, i hvilken, därest den obehörigen utverkas, rättelse kan i annan ordning vinnas, utan risk kunna och därför vid det förhållande att de inkommande målens antal så ökats, att deras afdömande ej inom skälig tid medhinnes, också böra undandragas högsta domstolens handläggning. I enlighet härmed får jag föreslå att genom ändring i nu gällande lag måtte stadgas

1:o) att talan icke må fullföljas mot öfverrätts utslag, hvarigenom

a) någon blifvit dömd att gälda skadestånd, arfvode till god man, syssloman eller ombudsman, uppfostringsbidrag till oäkta barn eller ersättning för rättegångskostnad, såvidt fullföljden skulle afse uppskattningen af beloppet,

b) någon blifvit dömd att gå värjemålsed — detta i analogi med hvad 30 kap. 4 § rättegångsbalken innehåller därom att utslag, hvarigenom hofrätt visat mål åter till underrätt, icke må öfverklagas —,

c) myndig person blifvit ställd under förmyndare eller omyndig förklarats myndig,

d) blifvit dömdt till skillnad till säng och säte emellan äkta makar, med eller utan föreskrift huru med bo eller barns uppehälle och uppfostran under skillnadstiden skall förhållas, eller ock yrkande om sådan skillnad afslagits,

e) ansökning om lagfart eller inteckning förklarats hvilande,

f) i rättegångsmål förordnats om kvarstad, skingringsförbud eller annan därmed jämförlig åtgärd,

g) yrkande om kvarstad, skingrings- eller reseförbud i utsökningsmål eller ock om sådan handräckning, som i 157 eller 158 § utsökningslagen eller andra till rättelse af hvad olagligen skett meddelade lagstadganden förmäles, antingen blifvit bifallet eller lämnats utan afseende;

2:o) att, i händelse underrätt och hofrätt sammanstämmande förklarar ett faktum vara bevisadt eller icke bevisadt, denna pröfning af bevisfrågan skall, ändå att målet fullföljes hos högsta domstolen, lända till efterrättelse, därest icke antingen nya bevis, som uppenbarligen vederlägga berörda förklarande, varda förebragta eller ock domstolarne finnas hafva tagit miste i afseende å det slag af bevis, som beträffande ett visst faktum i lag tillerkännes vitsord.

I afseende å sistnämnda moment torde bemärkas och, i händelse förslaget skulle blifva gilladt, tydligen böra framhållas, att ordet »faktum» skall fattas i sin pregnanta betydelse, d. v. s. såsom något som kunnat förnimmas med de yttre sinnena och uteslutande konstaterats genom

dessas iakttagelseförmåga. Därunder inbegripes icke det omdöme eller den slutledning, hvar till det sålunda iakttagna kan föranleda. Uppfattningen huruvida — för att anföra ett exempel — en våldshandling skett med berådt mod, af hastigt mod eller i nödvärn beror på ett omdöme, hvars riktighet förutsätter en grundlig insikt i juridiska begreppsbestämningar, och befogenheten att kontrollera ett dylikt omdöme bör följaktligen i hvarje fall tillägnas högsta domstolen. Härigenom förlorar visserligen det ifrågasatta stadgandet en icke ringa del af sin betydelse för syftet att minska högsta domstolens arbetsbörda; men hvad beträffar dels de mindre brottmålen, t. ex. de, som angå förseelse mot ordningsstadgar och polisföreskrifter m. m., dels vissa grupper af gröfre brottmål af vanligen mindre invecklad beskaffenhet, såsom tjfnads- och åverkansmål, dels ock de civila tvistemålen, skulle enligt min åsikt stadgandet lända till en ganska afsevärd förkortning af den tid, högsta domstolen eljest behöfver ägna åt sådana mål.

Enligt ursprungliga innehållet i 11 och 19 §§ af 30 kap. rättegångsbalken var företeende af nya bevis i högsta domstolen med högst få undantag alldeles förbjudet. Om också detta förbud med den vidsträckta omfattning, det sålunda haft, sedermera befunnits ohållbart, torde dock en inskränkning af friheten i berörda hänseende vara icke blott befogad, utan äfven af praktiska skäl synnerligen påkallad. Framläggandet af skriftlig handling, som i och för sig äger beviskraft eller af motparten tillerkännes vitsord, föranleder icke någon tidsutdräkt med målets afgörande, enär domstolen i sådant fall är i tillfälle att omedelbart bedöma bevisets inverkan i saken. Annorlunda är förhållandet, då i högsta domstolen äskas förhör med vittnen. Vanligen tillåtes icke sådant förhör, med mindre de åberopade vittnena i skriftlig attest förklarat sig kunna intyga något förhållande, som af högsta domstolen, efter det målet i sin helhet föredragits, pröfvas äga inflytande på utgången af detsamma. Då vittnesförhör medgifves, får naturligtvis med slutliga afgörandet anstå till dess vittnena blifvit hörda eller parten försuttit rätten att af den erhållna tillåtelsen sig begagna. Därefter måste fullständig föredragning af målet i högsta domstolen ånyo äga rum. Genom denna dubbla föredragning spilles mycken och dyrbar tid, ofta utan all nytta, såsom då vittnena, hvilket icke är sällsynt, icke kunnat vidhålla hvad de i attest uppgifvit. Har parten under den föregående behandlingen af målet haft både anledning och tillräckligt rådrum att

inkalla sina vittnen, borde enligt min åsikt vittnesförhör i sista instans icke vara tillåtet. Jag får alltså hemställa om en ändring af lagen i det syfte

att parts anhållan om vittnesförhör i högsta domstolen icke må bifallas, utan så är, att förut af honom under rättegången framställd begäran om förhör med samma vittne blifvit afslagen eller parten eljest saknat möjlighet eller anledning att tidigare inkalla vittnet i målet.

Icke sällan inträffar det, att part, som i högsta domstolen fullföljer talan, icke noga angifver, i hvilket afseende han söker ändring, utan endast åberopar hvad han förut i målet anfört, eller framställer sitt ändringssökande i andra dylika allmänna ordalag. Den tvekan beträffande fullföljdens omfattning och syfte, som härigenom kan uppkomma, särdeles då målet ursprungligen rört sig om en större mängd tvistepunkter, såsom förhållandet vanligen är i redovisningsmål och andra på vidlyftigare räkningar grundade tvister, föranleder stundom en betydligt omständligare föredragning och granskning af handlingarne i saken, än som skulle erfordrats, därest parten tydligt och med nödig utförlighet förklarat, i huru vidsträckt mån ändring påkallas. Det kan näppeligen anses för mycket begärddt, att åtminstone den, som fullföljer talan i högsta instans, redigt och fullständigt framställer de yrkanden, hvaröfver han äskar domstolens yttrande. En sådan fordran synes vara grundad lika mycket i det allmännas som i motpartens intressé. Med anledning häraf torde i lag böra meddelas en föreskrift i den riktning

att hvad angår mål, som fullföljes hos högsta domstolen, pröfningen icke må sträckas utöfver hvad den, som söker ändring, tydligt och specifikt angifvit såsom ändringssökandets föremål och syfte, samt att, där icke något yrkande med dylik noggrannhet finnes framställdt, ändringssökandet skall lämnas utan afseende.

De nuvarande skiftesmålen, ehuru icke sällan af ganska vidlyftig omfattning, äro med högst få undantag synnerligen enkla att afdöma och ställa i detta afseende icke så stora anspråk på juridiskt vetande som fastmer på erfarenhet och praktiskt omdöme. Den lagkunskap, som för pröfningen af dessa mål kräfves, består så godt som uteslutande i kännedomen af skiftesförfattningarne, och beträffande tillämpningen af dessa har under den långa tid, handläggningen af sagda mål i sista instans tillhört högsta domstolen, en stadgad i tryck bekantgjord praxis utbildat sig. Vid sådant förhållande och då den för bedömande af

skiftesfrågor erforderliga lag- och sakkunskap i tillräcklig grad lärer vara att finna hos landtmäteristyrelsen, hvars utlåtande i dylika frågor därför ofta vanligen af föredraganden men stundom ock af högsta domstolen inhämtas, i hvilket sistnämnda fall förnyad föredragning af målet måste äga rum, synes afgörandet af skiftesmålen i sista instans, under förutsättning att, såsom på senare tiden varit vanligt, till landtmäteridirektör alltid utses en juridiskt bildad man, utan fara kunna anförtros åt bemälda styrelse, desto hellre som styrelsen äger en lätt och bekväm tillgång till kartor och handlingar, som ofta kunna vara af väsentlig betydelse för målens utredning. Redan nu är pröfningen i sista instans öfverlämnad åt landtmäteristyrelsen i afseende å en viss skiftesfråga, nämligen den, huruvida, då karta förut finnes öfver de ägor, som skola delas, ny ägomätning för ny kartas upprättande bör äga rum. Det förefaller nästan såsom ett obehörigt ödslande med krafter och statens medel, att i högsta domstolen en dyrbar tid, som kunnat bättre användas, upptages af nämnda mål. Anordningen att, såsom äfven blifvit ifrågasatt, göra hofrätt till mellaninstans emellan ägodelningsrätt och högsta domstolen, synes mig desto mer olämplig, som, utom andra olägenheter, det definitiva afgörandet af ifrågavarande mål, för hvilka ett skyndsamt slut är af mer än vanlig vikt, därigenom säkerligen i flera fall komme att oskäligt fördröjas. Skiftesmålen hafva under de sista åren i växande antal dragits under högsta domstolens pröfning, hvilket förhållande till någon del torde hafva berott på införandet af ägostyckningsförfarandet. Medan de år 1899 till högsta domstolen inkomna skiftesmålen utgjorde endast 57, har antalet af de under hvarje af åren 1900—1903 till högsta domstolen fullföljda sådana mål växlat emellan 85 och 102. Högsta antalet af de under sagda fem år af högsta domstolen årligen afgjorda mål af denna grupp utgjorde 84, minsta antalet 55, 1903 års utgående balans af oafgjorda skiftes mål belöpte sig till 137.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig föreslå, att högsta domstolen befrias från befattning med skiftesmålen, och handläggningen af desamma i sista instans i stället uppdragas åt landtmäteristyrelsen. Skulle i framtiden en regeringsrätt komma till stånd, torde möjligen afgörandet af skiftesmålen i sista instans böra öfverlämnas åt nämnda rätt i stället för landtmäteristyrelsen. Därest förstnämnda förslag finnes vara för vågsamt och en mellaninstans för skiftesmålen anses kunna lämpligen införas, torde landtmäteristyrelsen betydligt bättre än hofrätt vara ägnad att utgöra en sådan instans.

Det är icke ovanligt, att högsta domstolen i sådana mål, för hvilkas afdömande någon viss fackkunskap är af nöden, efter målets föredragning inforrar utlåtande af något offentligt ämbetsverk, som måste anses sitta inne med den erforderliga fackkunskapen. Detta inträffar icke blott, såsom förut blifvit nämnt, i skiftesmål utan äfven i hvarjehanda andra mål, t. ex. sådana, som angå patent, varumärke, fartygs sammanstötning m. m., äfvensom i brottmål, där anledning förefinnes till tvekan om den tilltalades tillräknelighet. Till förekommande i möjligaste måtto af den dubbla föredragning, som i sagda fall för närvarande måste äga rum och; vid det förhållande att dylika mål oftast äro af en synnerlig vidlyftig beskaffenhet, vanligen föranleder betydlig tidsutdräkt, torde, utan att någon olägenhet däraf lär vara att befara, kunna meddelas föreskrift om behörighet för nedre justitirevisionen

att i mål af den beskaffenhet, att särskild fackkunskap finnes vara för målets pröfning erforderlig, före detsammans föredragning i högsta domstolen inhämta utlåtande från vederbörande allmänna ämbetsverk.

Då, i öfverensstämmelse med hvad ofvan blifvit antydt, det synes böra vara målets beskaffenhet, men icke tvisteföremålets uppskattningsvärde, hvarpå rätten att fullfölja talan i högsta domstolen må bero, torde stadgande af en summa revisibilis, som i flera andra länder t. ex. Norge och Danmark finnes införd, icke böra komma i fråga, helst den hos oss gällande föreskriften om nedsättande af revisionsskilling såsom villkor för rättigheten att fullfölja talan mot hofrätts dom i revisionsaker åtminstone i någon mån är ägnad att verka i samma riktning som bestämmelsen om en summa revisibilis. Emellertid skulle det förtjäna att tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke till förekommande däraf att andra saker än de, beträffande hvilka sakägaren på lagliga grunder vore fullt öfvertygad om en för honom gynnsam utgång, komme att fullföljas i högsta instans, revisionsskillingen lämpligen borde förhöjas exempelvis till 300 kronor. En sådan förhöjning skulle säkerligen förebygga fullföljandet af många tvister, som eljest till skada för såväl sakägaren som det allmänna utan giltigt skäl drages under högsta domstolens pröfning. Och då den, som är stadd i fattiga omständigheter, är befriad från nedsättande af revisionsskilling, skulle hans rätt icke genom förhöjningen beröras.

25 § regeringsformen tolkas nu sålunda, att högsta domstolen skall höras öfver hvarje nådeansökning i brottmål. Detta har till följd att, huru ofta än nåd sökes af eller för en och samma person, ärendet hvarje gång med samma fullständighet föredrages i högsta domstolen. Härigenom synes högsta domstolens tid onödigtvis tagas i anspråk. Har högsta domstolen en gång pröfvat, huruvida omständigheterna i rannsakningsmålet gifva anledning till nåd — en pröfning som stundom kräfver lika djupgående insikt i gällande lag som afdömandet af själfva målet — torde därmed i regeln vara alldeles tillräckligt, helst enligt 26 § regeringsformen två justitieråd alltid skola vara närvarande i statsrådet, då nådeansökningar där förekomma, och öfver desamma afgifva yttrande. Däremot och då det icke lärers med fog kunna ifrågasättas, att nådeansökning, som ingifves i sammanhang med det själfva målet drages under högsta domstolens bedömande, skulle vara undantagen från högsta domstolens yttrande, förefaller det såsom inkonsekvent, om i hvarje annat fall nådefrågor ej skulle blifva föremål för utlåtande af högsta domstolen. Med hänsyn härtill synes lagen lämpligen kunna ändras därhän

att i hvarje brottmål, som af högsta domstolen hufvudsakligen afdömes och där tilltalad person blifver till ansvar fälld, högsta domstolen skall i sammanhang med målets pröfning, därest omständigheterna i detsamma finnas därtill föranleda, hemställa om nåd, med utsättande af den påföljd, som i stället för ådömda ansvaret synes böra drabba den sakfällde,

att, då tilltalad person blifvit af underrätt eller öfverrätt dömd till ansvar genom utslag, som vunnit laga kraft, högsta domstolen skall, där nåd sökes af eller för den dömde, öfver ansökningen höras, så framt icke högsta domstolen förut öfver enahanda ansökning afgifvit yttrande, samt

att fråga om nåd i brottmål eljest icke skall tillhöra högsta domstolens handläggning, där icke Kungl. Maj:t i statsrådet i särskildt fall finner nödigt att infordra utlåtande af högsta domstolen.

Under femårsperioden 1899—1903 hafva minst 166 och högst 189 nådeansökningar årligen inkommit till högsta domstolen, samt minst 165 och högst 200 sådana ansökningar hvarje år blifvit där slutligen handlagda.

Att högsta domstolen höres öfver ansökning om upplösning af äktenskapsförbindelse, om äktenskapsskillnad eller om tillstånd till ingående af äktenskap, synes vid det förhållande, att äfven vid föredrag-

ning af sådana ärenden i konseljen två justitieråd skola vara närvarande, icke vara af nöden, där icke Kungl. Maj:t i statsrådet i särskildt fall infordrar utlåtande af högsta domstolen.

Under åren 1899—1903 hafva minst 392 och högst 457 civila ansökningar, af hvilka det ojämförligt största antalet haft något af nyssnämnda tre syftemål, årligen inkommit till högsta domstolen, samt minst 385 och högst 448 sådana ansökningar där årligen slutbehandlats.

Föredragningen af de till högsta domstolen remitterade lagförslag har under de sista fem åren upptagit en tid, växlande emellan 31 och 74 dagar på året. Affattandet af de ofta mycket vidlyftiga utlåtanden, som granskningen af dessa förslag föranleder, upptager vanligen en betydlig del af ferierna (hvilka oftast äfven måste delvis användas till studerande af större cirkulerande mål). Med den hos statsmakterna på senare tiden alltmer framträdande tendens att göra Riksdagen delaktig i afgörandet rörande alla sådana förslag, som, jämte det de äro af offentlig rättslig natur, äfven falla inom den så kallade speciella privaträttens område, samt i betraktande tillika af den snabba utveckling, hvari näringslivet i våra dagar befinner sig, torde det arbete, som granskningen af lagförslagen med nuvarande anordning förorsakar högsta domstolen, antagligen skola snarare ökas än minskas. Då sagda granskning redan nu i alltför hög grad och till synnerligt men för de egentliga rättegångsmålen, hvilkas afdömande obestriddligen i främsta rummet tillhör högsta domstolens uppgift, inkräktar på högsta domstolens arbetstid, synes det vara af behovet högligen påkalladt, att justitierådens befattning med lagstiftningsfrågor ej mindre i högsta domstolen än äfven i konseljen inskränkes till sådana lagförslag,

som äro att hänföra till allmän civil- och kriminallag äfvensom kriminallag för krigsmakten och kyrkolag (87 § regeringsformen), och justitieråden således befrias från handläggning af sådana förslag, som äro hänförliga till speciell privaträtt, ekonomi- eller förvaltningsrätt (89 § regeringsformen), desto hellre som granskningen af de till dessa senare grenar af rätten hörande förslag ofta förutsätter en fackkunskap, som i regeln icke är att finna hos ledamöterna i högsta domstolen, en omständighet, som gör behandlingen i högsta domstolen af just dessa förslag särskildt tidsödande.

Söker man nu för sig klargöra, huru den af mig föreslagna förändrade anordningen af högsta domstolens åligganden, sedan densamma

i sin helhet genomförts, skulle komma att verka, så torde man kunna i medeltal beräkna, att därigenom skulle årligen för en afdelning af högsta domstolen frigöras följande antal hela föredragningsdagar, nämligen genom befrielse från skiftesmålen	20 dagar
„ inskränkning i lagföredragningen	18 „
„ inskränkning i föredragningen af nådeansökningar ..	10 „
„ inskränkning i föredragningen af civila ansökningar	10 „
„ öfriga inskränkningar (minst)	14 „
tillsammans 72 dagar.	

Med beräkning att å hvar af dessa dagar kunde handläggas i medeltal två revisionssaker samt ett eller två kriminella besvärsmål skulle, då det toges i betraktande att enhvar af de i högsta domstolen tjänstgörande 13 revisionssekreterarne för att fylla sina bestämda föredragningsturer behöfver ständigt hafva på sin rotel ungefär 15 revisionsaker och lika många besvärsmål eller ett däremot svarande antal mål af ett och samma slag samt att föredragningen af de civila besvärsmålen bestrides af en extra föredragande, den nu befintliga balansen i högsta domstolen årligen högst betydligt minskas och vara helt och hållet afarbetad antagligen inom tre år eller i hvarje fall på mindre tid än fyra år. Därefter skulle den nu under sex veckor af året pågående föredragningen på flera än två afdelningar kunna upphöra — hvilket ur flera synpunkter vore synnerligen önskvärdt — samt två justitieråd i mån af uppstående vakanser äfvensom två föredragande kunna indragas, utan att, under förutsättning att antalet af de till högsta domstolen årligen inkommande mål och ärenden icke afsevärdt ökades, någon balans därefter behöfde uppkomma. Och om, såsom man väl får hoppas, en ny och mera tidsenlig domstolsorganisation och rättegångsordning inom en icke alltför aflägsen framtid här i riket komme till stånd, skulle därvid yppas tillfälle till att utan ringaste olägenhet ännu kraftigare än, hvad af mig blifvit föreslaget, inskränka rätten att fullfölja talan i högsta domstolen.»

Justitierådet Herslow tillkännagaf, att justitierådet *Wijkander* skriftligen meddelat, att han, som fått kännedom om de inom högsta domstolen yppade olika meningar i förevarande fråga, i allt väsentligt var ense med justitierådet *Billing*.

In fidem

Aug. von Hartmansdorff.

Bilaga H.

Förslag

till

Lag

angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Med upphäfvande af lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar den 26 mars 1897 förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall intill 1908 års utgång utgöras af tjuguetta justitieråd. Därefter skall antalet justitieråd, i den mån sådant i följd af inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till aderton.

Högsta domstolen arbetar på afdelningar, på sätt nedan sägs.

2 §.

Aderton veckor hvarje år skall högsta domstolen arbeta på en afdelning, under den öfriga tiden af året utom öfliga jul- och påskferier på två afdelningar.

3 §.

Så länge justitierådens antal är tjuguetta, bildas ytterligare en afdelning, å hvilken tjänstgöring äger rum tjugufem veckor om året.

4 §.

Där högsta domstolen, sedan justitierådens antal nedbringats till aderton, finner den tjänstgöring, som enligt 2 § är föreskrifven å dels en och dels två afdelningar, med hänsyn till antalet af mål och ärenden

icke vara tillräcklig, bör högsta domstolen arbeta på ytterligare en afdelning i sex veckor om året.

Hvad nu är föreskrifvet skall jämväl äga tillämpning, medan justitierådens antal utgör nitton eller tjugu, dock att den tid, under hvilken tjänstgöring å ytterligare en afdelning skall äga rum, bör lämpas efter de sålunda befintliga arbetskrafterna.

5 §.

Afdelningarna äro lika behöriga att upptaga de till högsta domstolens handläggning hörande ärenden, hvilkas fördelning endast beror af den ordning, hvori de enligt gällande föreskrifter anmälas.

6 §.

Med iakttagande af hvad ofvan är föreskrifvet äger högsta domstolen att emellan justitieråden fördela tjänstgöringsskyldigheten.

7 §.

Genom denna lag göres ej ändring i stadgan den 21 april 1876 angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt.

Denna lag träder i kraft den 1 november 1905.

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kungl. Maj:ts
högsta domstol måndagen den 9 januari 1905.*

Andra rummet.

Närvarande:

Justitieråden: CARLSON,
CLAËSON,
HELLSTRÖM,
BILLING,
BOHMAN,
CASSEL,
QUENSEL.

Hofrättsrådet Carlson uppviste härefter note ur protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 31 december 1904, utvisande, att Kungl. Maj:t i nåder förordnat, att högsta domstolens utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmälde, inhämtas öfver ett inom justitiedepartementet uppgjordt förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar; och föredrog hofrättsrådet Carlson berörda förslag, hvilket såsom bilaga finnes fogadt vid detta protokoll.

Justitierådet Quensel, med hvilken justitierådet Carlson instämde, lämnade förslaget utan anmärkning, men hemställde, huruvida icke i sammanhang med nu föreslagna omarbetning af lagen angående Kungl.

Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar den 26 mars 1897 jämväl i stadgan den 21 april 1876 sådan redaktionsjämkning borde företagas, att däri nu befintliga bestämmelser, som hvilade på den förut-sättning, att ej mera än 2 afdelningar inom högsta domstolen före-komme, blefve efter de ändrade förhållandena afpassade.

Justitierådet *Billing*, med hvilken justitieråden *Bohman* och *Cassel* förenade sig, yttrade:

»Beträffande de grunder, på hvilka föreliggande förslag är bygdt, åberopar jag hvad jag yttrat till protokollet vid sammanträde med ledamöterna i högsta domstolen den 13 december 1904. Då emellertid behovet af skyndsamma åtgärder för afarbetande af den nu befintliga arbetsbalansen onekligen är mycket kännbart, anser jag mig ej äga tillräckliga skäl att afstyrka förslaget. De särskilda bestämmelserna däri lämnas af mig utan anmärkning; och biträder jag justitierådet Quensels hemställan om jämkning af vissa bestämmelser i stadgan den 21 april 1876.»

Justitierådet *Hellström* åberopade hvad justitierådet vid samman-trädet den 13 december 1904 yttrat samt ansåg förty det icke böra i förevarande lag fastslås någon tidpunkt, då antalet ledamöter i högsta domstolen åter skulle nedbringas, utan att med föreskrift därom borde anstå till dess erfarenheten visat, att sådant kunde utan men för rätts-skipningen äga rum.

I öfrigt instämde justitierådet med justitierådet Quensel.

Justitierådet *Clavson* anförde: »Då lagen är afsedd att träda i kraft den 1 november 1905, kommer den tid, under hvilken högsta domstolen bör utgöras af 21 justitieråd, att omfatta 3 år 2 månader, nämligen november och december 1905 samt åren 1906, 1907 och 1908. Det synes mig vanskligt att redan nu förutsätta, att antalet af de på högsta domstolens pröfning beroende mål skall vid 1908 års slut hafva minskats därhän, att någon nämnvärd balans då ej förefinnes. Möjligt är ju att de inkommande målens antal ökas under dessa år. Det är ock stor sannolikhet för att vidlyftiga lagförslag komma att under de närmaste åren mycket upptaga högsta domstolens tid. Den s. k. norrlands-kommittén har nyss afgifvit sitt stora betänkande. Enligt hvad det förljudes är krigslagskommittén snart färdig med omfattande förslag på krigslagsstiftningens område. Nya lagberedningen lär nu lägga sista handen vid sitt förslag till omarbetning af en del utaf jordabalken m. m. Jag hyser för den skull föga förhoppning, att balansen är afarbetad till 1908 års slut, och anser för min del att, i stället för att i lagen

utsätta nämnda årtal, bör det inrymmas åt Kungl. Maj:t rätt att pröfva, när högsta domstolens arbetsbörda lättats så, att en reduktion af justitierådens antal lämpligen bör taga sin början.

Den af justitierådet Quensel gjorda hemställan biträdes jämväl af mig.

Ur protokollet

Aug. von Hartmansdorff.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
lördagen den 14 januari 1905.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve GYLDENSTOLPE,
Statsråden: ODELBORG,
 HUSBERG,
 PALANDER,
 WESTRING,
 RAMSTEDT,
 BERGER,
 MEYER,
 VON FRIESEN,
 VIRGIN.
Justitieråden: BOHMAN,
 friherre MARKS VON WÜRTEMBERG.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Berger anmälde i underdånighet högsta domstolens genom note ur protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 31 december 1904 infordrade utlåtande öfver uppgjordt förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar. Efter att hafva redogjort för innehållet i detta utlåtande, anförde departementschefen:

»Högsta domstolen har hemställt, huruvida icke i sammanhang med nu föreslagen omarbetning af den nuvarande lagen den 26 mars 1897 angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar jämväl i stadgan den 21 april 1876 angående måls handläggning i vissa fall af

domstolens afdelningar samfäldt sådan redaktionsjämkning borde företagas, att däri nu befintliga bestämmelser, som hvilade på den förutsättning, att ej mera än två afdelningar inom högsta domstolen förekomme, blefve efter de ändrade förhållandena afpassade. Redan emellan den nuvarande lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar och den ifrågavarande stadgan förefinnes den brist på öfverensstämmelse, hvarom högsta domstolen erinrat. Vid tillkomsten af lagen den 26 mars 1897, hvarigenom möjlighet bereddes att anordna tre afdelningar i högsta domstolen, gjordes nämligen icke någon ändring i omförmälda stadga, ehuru den, såsom anmärkts, ej förutsätter, att högsta domstolen arbetar på flera än två afdelningar. Då emellertid den oegentlighet, som sålunda vidlåder nu gällande bestämmelser, onekligen skulle framträda skarpare genom antagande af det föreliggande förslaget till lag angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar, synes det vara lämpligt att nu företaga en omredigering af omförmälda stadga i den af högsta domstolen antydda riktning, vid hvilket förhållande i 7 § af nyssnämnda lagförslag någon jämkning bör vidtagas.

I mom. 1 af 1876 års stadga torde i anledning af högsta domstolens hemställan ej påkallas annan ändring, än att orden: »högsta domstolens båda afdelningar» utbytas mot: »högsta domstolens afdelningar».

Enligt mom. 2 må hänskjutning till pröfning af högsta domstolens afdelningar samfäldt ej äga rum, bland annat, beträffande mål, som angår häktad person eller eljest enligt särskild föreskrift fordrar skyndsamt afgörande, där sådant mål förekommer å tid, då blott en afdelning af högsta domstolen tjänstgör och mer än två veckor återstår, innan båda afdelningarna kunna sammanträda. Justitierådens hufvudsakliga ferieleidighet är nu förlagd till månaderna juni—september, under hvilken tid hittills allenast en afdelning af högsta domstolen varit tjänstgörande. Den ökning af justitierådets antal, som genom den föreslagna nya lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar skulle vinnas, möjliggör att äfven under någon del af denna tid två afdelningar kunna samtidigt tjänstgöra. Som emellertid högsta domstolen då ändock ej kan sammanträda till plenum, synes den jämkning i mom. 2 böra vidtagas, att, där mål af nyssnämnda beskaffenhet förekommer under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 september, hänskjutning till plenum ej må ifrågakomma.»

Sedan departementschefen härefter uppläst dels det jämkade förslaget till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar och dels ett i enlighet med hans nu afgifna yttrande

affattadt förslag till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt, hemställde han i underdånighet, att nämnda båda förslag måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas Riksdagen till antagande.

Justitierådet Bohman åberopade hvad han vid ärendets behandling i högsta domstolen anförde.

Statsrådets öfriga ledamöter biträdde departementschefens hemställan;

och täcktes Hans Maj:t Konungen, **med** bifall till denna hemställan, förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas nådig proposition i ämnet af den lydelse bilaga **A.** vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Erik Ölander.